

Osoba Stanisława „Diabła” Stadnickiego, jednej z najbarwniejszych postaci Rzeczypospolitej polsko-litewskiej doby XVI i XVII wieku, przez historiografię postrzegana była bardzo negatywnie. W różnych opracowaniach powielano ustalenia dziewiętnastowiecznych badaczy (zwłaszcza lwowskiego historyka, Władysława Łozińskiego, autora m.in. *Prawem i lewem. Obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku*), natomiast nikt nie podjął się całościowego spojrzenia na tę nieszablonową postać. Być może było to spowodowane koniecznością rozległej kwerendy, obejmującej liczne archiwa i biblioteki w Polsce i poza jej granicami oraz obalenia wielu mitów, które narosły wokół postaci Stadnickiego.

Stanisław Stadnicki (ok. 1551-1610), starosta zygwulski, już przez współczesnych mu zwany „Diabłem łańcuckim”, był charakterystyczną postacią Rzeczypospolitej szlacheckiej przełomu XVI i XVII w., swoistym „produktem” tamtych czasów. Wokół jego życia narosło wiele mitów i „czarnej legendy”. W opracowywaniu biografii politycznej i prywatnej rozpatruję tę postać na kilku płaszczyznach: jako działacza parlamentarnego, wielokrotnego posła na sejmy walne, zagorzałego innowiercę angażującego się w walkę dysydentów o zachowanie tolerancji religijnej w państwie polsko-litewskim, żołnierza i dowódcę (odznaczył się dużą odwagą i brawurą podczas kampanii wojennych) oraz jako działacza szlacheckiego, wykorzystującego niedoskonały system prawny w Rzeczypospolitej do swoich celów. Celami mojego projektu są: zbadanie zasobów archiwalnych i bibliotecznych w Polsce i poza jej granicami pod kątem przydatności do przygotowania monografii poświęconej postaci Stanisława Stadnickiego oraz ustalenie jego roli podczas najistotniejszych wydarzeń z przełomu XVI i XVII wieku. Będę skupiała się na analizie działań Stadnickiego podczas wojny z Moskwą czy w tzw. Sprawie Zborowskich za panowania Stefana Batorego. Następnie zajmę się jego działalnością na rzecz elekcji habsburskiej w 1587 r. i w kolejnych latach, udziału w opozycji wobec Zygmunta III Wazy, aktywności na polu religijnym jako innowiercy, zarówno w życiu prywatnym, jak i podczas wystąpień na forum ogólnopolskim, wreszcie parlamentarzysty, aktywnie uczestniczącego w życiu sejmikowym województwa ruskiego i w sejmach walnych. Stadnicki brał bowiem udział w trzynastu sejmach, co czyni go swoistym „rekordzistą” w tym zakresie. Niezwykle istotnym wydarzeniem w życiu Stadnickiego był rokosz Zebrzydowskiego, dlatego ważne miejsce będzie zajmować analiza wydarzeń związanych z tym buntem i udziału starosty zygwulskiego w tym konflikcie wewnętrznym. Ciekawą kwestią, którą zamierzam opracować, było utrzymywanie kontaktów zagranicznych zwłaszcza z Habsburgami, elektorem brandenburskim oraz księciem siedmiogrodzkim Gabrielem Batorym.

Podczas szeroko zakrojonej kwerendy archiwalnej i bibliotecznej odnajdę zapewne materiały dotyczące działalności publicznej i prywatnej Stanisława Stadnickiego, istotne do zaprezentowania tej osoby zarówno jako polityka lokalnego, jak i postaci znanej na forum ogólnopolskim. Niezwykle ciekawe i pionierskie będą badania w archiwach i bibliotekach zagranicznych (m.in. we Lwowie, Sztokholmie, Berlinie) ponieważ tamtejsze zbiory stosunkowo rzadko są wykorzystywane do badań nad dziejami Rzeczypospolitej XVI/XVII w. Pozwoli to na zweryfikowanie wielu, w mojej opinii pochopnych, sądów na temat roli Stanisława Stadnickiego na polskiej scenie politycznej tego okresu.